

Spectrum maakt deel uit van Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv,
Amstelplein 32
1096 BC Amsterdam

© 2019 Editions Albin Michel – Paris

© 2021 Nederlandstalige uitgave: Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv, Amsterdam

Oorspronkelijke uitgave: Albin Michel

Eerste druk 2021

Oorspronkelijke titel: *Le bal des folles*

Vertaling: Andreas Dijkzeul

Omslagontwerp: Roald Triebels

Auteursfoto: Astrid di Crollanza

Opmaak: Elgraphic

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 Auteurswet 1912, juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB, Hoofddorp).

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken dient men zich tot de uitgever te wenden.

ISBN 978 90 00 37686 5

ISBN 978 90 00 37687 2 (e-book)

NUR 302

www.spectrumboeken.nl

I

Geneviève

3 maart 1885

‘Louise. Het is tijd.’

Met één hand trekt Geneviève de deken terug, waaronder het slapende lichaam van het jonge meisje schuilgaat, opgekruld op het smalle matras. Haar dikke, donkere haar bedekt het kussen en een deel van haar gezicht. Met haar mond een beetje open ligt Louise zachtjes te snurken. De geluiden van de andere vrouwen in de slaapzaal, die al zijn opgestaan, hoort ze niet. Tussen de rijen ijzeren bedden rekken vrouwengedaantes zich uit, draaien hun haar in een knot, knopen hun gitzwarte jurken dicht over hun transparante nachthemden en slenteren onder het toeziend oog van de verpleegsters naar de eetzaal. Een paar voorzichtige zonnestrallen vallen door de beslagen ruiten.

Louise is als laatste wakker geworden. Elke ochtend komt een andere geesteszieke of een verpleegster haar wekken. Het meisje verwelkomt de avondschemer altijd opgelucht en geeft zich dan over aan een diepe, droomloze slaap. Als ze slaapt

hoeft ze zich niet meer te bekommeren om wat er is gebeurd en niet ongerust te zijn over wat komen gaat. De slaap is haar enige moment van respijt sinds de gebeurtenissen van drie jaar geleden, die tot haar komst hier hebben geleid.

‘Opstaan, Louise. Ze wachten op je.’

Geneviève schudt aan de arm van het meisje, dat uiteindelijk één oog opendoet. Eerst is ze verbaasd de vrouw die door de geesteszieken ‘de Oudgediende’ wordt genoemd bij het voeteneind van haar bed te zien staan, maar dan roept ze: ‘Ik heb les!’

‘Maak je klaar, je hebt genoeg geslapen.’

‘Goed!’

Het meisje springt snel uit bed en pakt haar zwarte wollen jurk van de stoel. Geneviève stapt opzij en kijkt naar haar. Ze observeert de haastige gebaren, de onzekere hoofdbewegingen, de snelle ademhaling. Louise heeft gisteren opnieuw een aanval gehad. Het is niet de bedoeling dat ze er vlak voor het college van vandaag wéér een krijgt.

Het jonge meisje knoopt gehaast het kraagje van haar jurk dicht en draait zich om naar de hoofdzuster. Geneviève, zoals altijd kaarsrecht in haar witte verpleegstersuniform, haar blonde haar opgestoken in een knot, heeft iets intimiderends. Louise heeft in de loop der jaren moeten leren omgaan met haar strenge houding. Je kunt haar niet verwijten dat ze onrechtvaardig of kwaadwillig is; ze wekt eenvoudigweg geen genegenheid op.

‘Zo goed, mevrouw Geneviève?’

‘Doe je haar maar los. Dat heeft de dokter liever.’

Louise brengt haar mollige armen omhoog naar de haastig vastgespelde knot en maakt hem weer los. Ze is een jonge vrouw tegen wil en dank. Voor een meisje van zestien is ze nog kinderlijk enthousiast. Haar lichaam is te snel gegroeid; toen ze op twaalfjarige leeftijd plotseling borsten en heupen kreeg, was ze niet voorbereid op de gevolgen van die plotse-linge verleidelijkheid. De meeste onschuld is uit haar ogen verdwenen, maar nog niet alle. Daarom kun je nog steeds het beste voor haar hopen.

‘Ik heb plankenkoorts.’

‘Laat alles maar gewoon gebeuren, dan komt het wel goed.’

‘Ja.’

De twee vrouwen lopen door de gang van het ziekenhuis. Het ochtendlicht van maart valt door de ramen en weerkaatst op de tegels. Het is een zacht licht, dat de lente aankondigt, en het halfvastenbal, een licht dat je doet glimlachen en hopen dat je hier binnenkort weg mag.

Geneviève merkt dat Louise nerveus is. Het meisje loopt met gebogen hoofd, de armen gestrekt langs het lichaam, en ademt snel. De meisjes van de afdeling zijn altijd bang om Charcot persoonlijk te ontmoeten, vooral als ze zijn uitgekozen om deel te nemen aan een sessie. Die verantwoordelijkheid is te veel voor hen, de aandacht verwacht hen, de belangstelling is zo ongewoon voor deze vrouwen, die in hun leven nooit op de voorgrond hebben gestaan dat ze – opnieuw – in de war raken.

Enkele gangen en klapdeuren verder gaan ze een aan het

auditorium grenzende ruimte binnen. Een handvol artsen en geneeskundestudenten staat te wachten, met hun notitieboekje en pen in de hand, hun besnorde bovenlippen, hun gespannen lichamen in zwarte pakken en witte jassen. Tegelijkertijd keren ze zich naar het studieobject van de dag. Ze ontleden Louise met een medisch oog, ze lijken door haar jurk heen te kijken. Het meisje slaat haar ogen neer onder die voyeuristische blikken.

Ze ziet maar één bekend gezicht: Babinski, de assistent van de dokter, die naar Geneviève toe komt.

‘De zaal is bijna vol. We gaan over tien minuten beginnen.’

‘Hebt u nog iets bijzonders nodig van Louise?’

Babinski bekijkt de patiënte van boven tot onder.

‘Zo zal het wel lukken.’

Geneviève knikt en maakt aanstalten te vertrekken.

Angstig loopt Louise een paar stappen achter haar aan.

‘U komt me toch weer ophalen, mevrouw Geneviève?’

‘Net zoals altijd, Louise.’

Vanachter de coulissen bekijkt Geneviève het auditorium. De echo van zware stemmen klinkt op uit de houten banken en vult de zaal. Die lijkt meer op een museum of zelfs op een rareiteitenkabinet dan op een ziekenhuiszaal. Aan de muren en plafonds hangen schilderijen en prenten waarop je anatomische details en hele lichamen kunt bewonderen, taferelen waarin anonieme figuren, naakt of gekleed, ongerust en verloren door elkaar staan. Vlak bij de banken staan zware kasten, krakend onder het gewicht van de tijd, waarin achter

glazen deuren alles te zien is wat een ziekenhuis aan paraferalia kan bewaren: schedels, scheenbeenderen, ellepijpen, bekkens, tientallen stolpflessen, stenen bustes en een allegaartje aan instrumenten. Alleen al door zijn uiterlijk belooft deze zaal de toeschouwer dat er binnenkort iets bijzonders staat te gebeuren.

Geneviève observeert het publiek. Sommige gezichten zijn bekend, ze herkent artsen, schrijvers, journalisten, studenten, politici, kunstenaars, allemaal nieuwsgierig, sommige reeds overtuigd, andere nog sceptisch. Ze voelt zich trots. Trots dat één enkele man in Parijs zoveel belangstelling weet te wekken dat de banken van het auditorium iedere week vol zitten. Daar verschijnt hij op het podium. Het wordt stil in de zaal. Met zijn zelfverzekerde en stevige gestalte imponeert Charcot het gefascineerd toekijkende publiek. Zijn langwerpige gelaat doet denken aan de elegantie en waardigheid van Griekse standbeelden. Hij heeft de vorsende en ondoorgrondelijke blik van een arts die al jarenlang vrouwen die door hun familie en de maatschappij zijn verstoten, in hun diepste kwetsbaarheid heeft bestudeerd. Hij kent de hoop die hij wekt bij deze geesteszieken. Hij weet dat heel Parijs zijn naam kent. Hij heeft gezag verkregen en dat oefent hij nu uit in de overtuiging dat het hem is gegeven met een reden: door zijn talent zal de geneeskunde vooruitgang boeken.

‘Goedemorgen, heren. Bedankt voor uw komst. Het nu volgende college is een demonstratie van hypnose bij een patiënte die lijdt aan een ernstige vorm van hysterie. Ze is

zestien jaar. Sinds ze in La Salpêtrière verblijft, hebben we in drie jaar tijd meer dan tweehonderd aanvallen van hysterie geregistreerd. Door haar onder hypnose te brengen, kunnen we deze aanvallen opnieuw oproepen en de bijbehorende symptomen bestuderen. Op deze manier kunnen we meer te weten komen over het lichamelijke proces van hysterie. Dankzij patiënten als Louise kunnen we vooruitgang maken in de geneeskunde en de wetenschap.'

Geneviève glimlacht even. Telkens als ze ziet hoe hij zich richt tot de toeschouwers, die brandend van nieuwsgierigheid uitkijken naar de komende demonstratie, moet ze denken aan de begintijd van deze man bij de afdeling. Ze heeft hem zien studeren, noteren, behandelen, zoeken, ontdekken wat niemand vóór hem ontdekt had, denken zoals niemand eerder gedacht had. In zijn eentje belichaamt Charcot de geneeskunde in al haar integriteit, al haar waarachtigheid, al haar bruikbaarheid. Waarom goden aanbidden wanneer er mannen als Charcot bestaan? Nee, dat klopt niet: er bestaat geen enkele man zoals Charcot. Ze voelt zich trots, ja, trots en bevoorrecht dat ze al bijna twintig jaar mag bijdragen aan het werk en de carrière van de beroemdste neuroloog van Parijs.

Babinski leidt Louise naar het podium. Tien minuten geleden was het meisje nog bevangen door plankenkoorts. Nu is haar houding veranderd: met haar schouders naar achteren, borst vooruit en kin omhoog nadert ze het publiek dat op haar heeft gewacht. Ze is niet langer bang: dit is het moment van glorie en erkenning. Voor haar, en voor de meester.

Geneviève kent iedere fase van het ritueel. Eerst de slinger, die zachtjes voor Louises gezicht heen en weer zwaait, haar roerloze blauwe ogen, de stemvork die één keer klinkt, het meisje dat achterovervalt, haar lethargische lichaam dat nog net wordt opgevangen door twee geneeskundestudenten. Met gesloten ogen gehoorzaamt Louise aan het geringste verzoek. Eerst maakt ze eenvoudige gebaren, doet haar arm omhoog, draait een rondje en buigt een been, als een gehoorzaam tinnen soldaatje. Daarna poseert ze al naargelang de verzoeken, ze legt haar handen tegen elkaar om te bidden, kijkt smekend omhoog naar de hemel, bootst de kruisiging na. Wat eerst een simpele demonstratie van hypnose leek, ontwikkelt zich langzaam tot het grote spektakel. 'De fase van de grote bewegingen,' zo kondigt Charcot aan. Louise ligt op de grond, er wordt haar niets meer opgedragen. Zelfstandig maakt ze onrustige bewegingen, ze buigt haar armen, haar benen, werpt haar lichaam van links naar rechts, draait zich op haar rug, op haar buik, haar handen en voeten verkrampen tot ze niet meer bewegen, haar gezicht toont afwisselend pijn en genot. Haar krampachtige bewegingen worden benadrukt door haar raspende ademhaling. Wie een beetje bijgelovig is zou denken aan duivelse bezetenheid, sommige toeschouwers maken al discreet een kruisteken... Dan werpt een laatste stuiptrekking haar op de rug, haar blote voeten en haar hoofd steunen op de grond en duwen de rest van haar lichaam omhoog tot dit van hals tot knieën een halve cirkel vormt. Haar donkere haardos veegt door het stof op het podium, haar rug, in een omgekeerde U, kraakt van de inspanning.

Ten slotte, aan het eind van de aan haar opgelegde aanval, zakt ze onder verbijsterde blikken met een doffe klap in elkaar.

Met patiënten als Louise kunnen we vorderingen maken in de geneeskunde en de wetenschap.

Buiten de muren van La Salpêtrière stelt men zich in huiskamers en cafés voor hoe het er op de afdeling van Charcot, de zogenaamde afdeling van de hysterica's, aan toegaat. Men stelt zich vrouwen voor die naakt door de gangen rennen, met hun hoofd tegen de tegels bonken, hun benen spreiden om een denkbeeldige minnaar te ontvangen en van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat uitzinnig krijsen. Men beschrijft de stuiptrekkende lichamen van krankzinnigen onder witte lakens, vertrokken tronies onder woeste haardossen, gezichten van oude vrouwen, zwaarlijvige vrouwen, lelijke vrouwen en vrouwen van wie het goed is dat ze worden afgezonderd, zelfs al zou je niet precies kunnen zeggen waarom, ze hebben immers geen vergrijp of misdaad gepleegd. Bij mensen die al opschrikken van de kleinste buitenissigheid, of het nu arbeiders zijn of goeде burgers, wekt het mijmeren over die krankzinnigen de begeerte en voedt het de angst. Ze vinden de gekken zowel fascinerend als afstotelijk en zouden zeker teleurgesteld zijn als ze aan het eind van deze ochtend een kijkje kwamen nemen op de afdeling.

In de grote slaapzaal worden de dagelijkse bezigheden in alle rust uitgevoerd. Er zijn vrouwen aan het dweilen tussen en onder de metalen bedden, andere frissen zich op met een

washandje boven een kom koud water, enkele liggen overmand door vermoedheid en gedachten in bed en willen met niemand praten, sommige borstelen hun haar, praten zachtjes in zichzelf en kijken door het raam naar het licht dat over het park valt, waar een restje sneeuw nog standhoudt. Ze zijn van alle leeftijden, van dertien tot vijftenzestig jaar, ze hebben donker, blond of rood haar, zijn dun of dik, gekleed en gekapt zoals ze in de stad zouden zijn en bewegen zich ingetogen. In tegenstelling tot de verdorven omgeving waarover buiten de muren wordt gefantaseerd, lijkt de slaapzaal meer op een rusthuis dan op een vleugel bestemd voor hysterica's. Alleen als je wat beter kijkt wordt de stoornis zichtbaar: je ziet een samengeknepen en verwrongen hand, een tegen de borst geklemde arm, ogen die open- en dichtgaan, zo snel als het gefladder van vlindervleugels. Soms is één oog gesloten terwijl het andere je aanstaart. Elk geluid van koperen instrumenten of van stemvorken is verboden, anders vallen sommige vrouwen ter plekke volledig verstard neer. De een gaapt onophoudelijk, de ander is ten prooi gevallen aan ongecontroleerde bewegingen, je ziet neerslachtige, afwezige of diep melancholische blikken. De tijdelijke rust in de slaapzaal wordt af en toe verstoord door de beruchte aanval van histerie: een vrouwenlichaam, op een bed of op de grond, klapt dubbel, verstart, vecht tegen een onzichtbare kracht, worstelt, trekt de rug hol, kronkelt, probeert vergeefs te ontsnappen aan zijn lot. Dan verdringen ze zich om haar heen, een geneeskundestudent legt twee vingers tegen haar eierstokken, en door die druk kalmeert de krankzinnige uitein-

delijk. In ernstigere gevallen wordt een in ether gedrenkt lapje over haar neus gelegd: de ogen gaan dicht en de aanval is voorbij.

Geen hysterica's die blootsvoets door de koude gangen dansen, hier heerst alleen een stille, dagelijkse strijd om normaliteit.

Bij een van de bedden staat een groepje vrouwen rondom Thérèse te kijken hoe ze een sjaal breit. Een jonge vrouw met haar vlechten in een krans loopt af op de Breister, zoals ze haar noemen.

'Die is voor mij hè, Thérèse?'

'Ik heb 'm aan Camille beloofd.'

'Ik heb er al weken een van je tegoed.'

'Twee weken geleden heb ik je een sjaal aangeboden die je niet mooi vond, Valentine. Nu moet je wachten.'

'Stom mens!'

Boos loopt de jonge vrouw weg van het groepje. Ze let niet meer op haar rechterhand, die zich zenuwachtig kromt, of op haar been, dat ten prooi is gevallen aan regelmatige samentrekkingen.

Intussen helpt Geneviève samen met een andere verpleegster Louise weer terug in haar bed. Het verzwakte meisje vindt nog de kracht om te glimlachen.

'Heb ik het goed gedaan, mevrouw Geneviève?'

'Zoals gewoonlijk, Louise.'

'Is dokter Charcot tevreden over me?'

'Hij zal tevreden zijn als je bent genezen.'

‘Ik zag ze allemaal naar me kijken... Ik word net zo beroemd als Augustine. Toch?’

‘Rust nu maar uit.’

‘Ik word de nieuwe Augustine... Heel Parijs zal over me praten...’

Geneviève trekt de deken omhoog over het uitgeputte lichaam van het meisje, dat met een glimlach op haar doodsbleke gezicht in slaap valt.

Het is donker geworden in de Rue Soufflot. Het Panthéon, de rustplaats van de beroemde namen die binnen de dikke muren geëerd worden, waakt hoog boven de slapende Jardin du Luxembourg, aan het eind van de straat.

Op de zesde verdieping van een gebouw staat een raam open. Geneviève kijkt uit over de rustige straat, die links van haar wordt begrensd door het statige silhouet van het monument voor de doden en rechts door de tuin met de standbeelden, waar wandelaars, geliefden en kinderen al vanaf ’s ochtends vroeg over de groene paden en de bloemrijke gravelden wandelen.

Nadat ze aan het begin van de avond is teruggekomen van haar dienst heeft Geneviève haar dagelijkse ritueel gevolgd. Eerst heeft ze haar witte schort losgeknoopt en werktuigelijk op vlekken gecontroleerd, bloed meestal, voordat ze het aan een kleine kast hing. Daarna heeft ze zich gewassen op de overloop, waar ze de andere bewoners van de etage soms tegenkomt; een moeder en haar vijftienjarige dochter, beiden wasvrouwen, die er alleen voor staan sinds de

dood van de vader tijdens de Commune. Terug in haar bescheiden eenkamerappartement heeft ze soep opgewarmd, die ze bij het licht van een olielamp zittend op de rand van het eenvoudige bed geluidloos heeft opgegeten. Daarna is ze zoals iedere avond tien minuten bij het raam gaan staan. Nu staat ze roerloos en rechtop, alsof ze nog steeds haar strakke verpleegstersuniform aanheeft, van bovenaf naar de straat te kijken, onverstoorbaar als een vuurtorenwachter. Niet om peinzend naar de straatlichtjes te staren of om weg te dromen – ze heeft geen romantische aard. Ze gebruikt dat vredige moment alleen maar om haar dag tussen de muren van het ziekenhuis te vergeten. Ze opent het raam en laat alles wat haar van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat vergezelt, wegwaaien in de wind – de trieste en spottende gezichten, de lucht van ether en chloroform, het geklik van hakken op de tegelvloer, de echo's van jammerklachten en gekerm, het gekraak van bedden onder rusteloze lichamen. Ze neemt afstand van de plek; aan de geesteszieken denkt ze niet. Die interesseren haar niet. Geen enkel lot grijpt haar aan, geen enkele geschiedenis maakt haar van streek. Sinds het incident aan het begin van haar loopbaan als verpleegster verdiept ze zich niet langer in de vrouw achter de patiente. Vaak komt de herinnering terug. Ze ziet opnieuw hoe een geesteszieke die op haar zus leek een aanval kreeg. Ze ziet haar vertrokken gezicht, de handen die haar bij de keel grepen en deze met grimmige verbeterheid dichtknepen. Geneviève was jong, ze dacht dat ze genegenheid moest tonen om haar te kunnen helpen. Twee verpleegsters waren

tussenbeide gekomen om haar te bevrijden uit de handen van degene aan wie ze haar vertrouwen en medeleven had geschonken. Die schok was een les voor haar geweest. De twintig jaren erna die ze tussen de waanzinnigen had doorgebracht bleven haar in haar oordeel sterken. Ziekte ontmenselijkt en maakt van die vrouwen marionetten, ten prooi aan groteske symptomen, willoze poppen in de handen van de artsen, die hen betasten en onderzoeken onder iedere huidplooi, vreemde dieren, die alleen maar klinische belangstelling wekken. Het zijn niet langer echtgenotes, moeders of jonge meisjes, het zijn geen vrouwen naar wie je kijkt of met wie je rekening houdt, het zullen nooit vrouwen zijn die je begeert of van wie je houdt: het zijn zieken. Gekken. Kneuzen. In het beste geval bestaat haar werk eruit hen te genezen, in het slechtste geval hen onder acceptabele omstandigheden opgesloten te houden.

Geneviève doet het raam weer dicht, pakt de olielamp en gaat zitten aan de houten wandtafel, waarop ze de lamp zet. De enige luxe in deze kamer, waar ze al sinds haar aankomst in Parijs woont, is een kachel, die het vertrek langzaamaan verwarmt. Twintig jaar lang is hier niets veranderd. Binnen deze vier muren staan nog steeds hetzelfde eenpersoonsbed, dezelfde kast, waarin twee nette jurken en een peignoir zijn opgeborgen, hetzelfde kolenfornuis en dezelfde wandtafel met een stoel, haar schrijfplekje. Een roze behang dat in de loop der tijd is vervaald en hier en daar door vochtigheid opbult, geeft nog wat kleur aan de kamer, die verder is gemeubileerd met donker hout. Vanwege de schuine zoldering

bukt ze hier en daar werktuiglijk als ze door de kamer loopt.

Ze pakt een vel papier, doopt haar pen in de inktpot en begint te schrijven.

Parijs, 3 maart 1885

Lief zusje,

Ik heb al een aantal dagen niet meer geschreven, ik hoop dat je me het niet kwalijk neemt. De geesteszieken waren deze week bijzonder onrustig. Er hoeft er maar één een aanval te krijgen of de anderen volgen. Dat gebeurt wel vaker aan het eind van de winter. Maandenlang die loodgrijze lucht, de ijskoude slaapzaal die de kachels onvoldoende kunnen verwarmen. Om nog maar te zwijgen over de winterkwalen. Dat alles tast hun geest ernstig aan, dat zul je wel begrijpen. Gelukkig zagen we vandaag de eerste zonnestralen van het seizoen. Met het halfvastenbal over twee weken – ja, dan al – zou dat ze moeten kalmeren. We gaan trouwens binnenkort de kostuums van vorig jaar weer tevoorschijn halen. Dat zal ze een beetje opvrolijken, en de verpleegsters ook.

Dokter Charcot heeft vandaag weer een openbaar college gegeven. Ook dit keer met de kleine Louise. Die arme dwaas verbeeldt zich al dat ze net zoveel succes heeft als Augustine. Ik zou haar eraan moeten herinneren dat die laatste zo genoot van haar succes dat ze uiteindelijk uit het ziekenhuis is ontsnapt – in mannenkleren nog wel! Ze is heel ondankbaar geweest. Na alle moeite die wij, en vooral dokter Charcot hebben gedaan om

haar te genezen. Een waanzinnige ben je voor het leven, dat heb ik je altijd gezegd.

Maar het college is goed verlopen. Charcot en Babinski hebben een flinke aanval weten op te wekken, de toeschouwers waren tevreden. Het auditorium zat vol, zoals iedere vrijdag. Dokter Charcot verdient zijn succes. Wie weet welke ontdekkingen hij nog zal doen. Ik kan soms niet geloven dat mij dit ten deel valt – een eenvoudig meisje uit de Auvergne, dochter van een plattelandsdokter, dat nu de grootste neuroloog van Parijs terzijde staat. Ik moet je bekennen dat die gedachte mijn hart vervult met trots en nederigheid.

De datum van je verjaardag komt dichterbij. Ik probeer er niet aan te denken, het doet me te veel verdriet. Ja, zelfs nu nog. Je zult me wel raar vinden, maar de jaren maken geen verschil. Ik zal je mijn hele leven blijven missen.

Lieve Blandine, ik moet gaan slapen. Ik sluit je in mijn armen en omhels je innig.

Je zus, die aan je denkt, waar je ook bent.

Geneviève leest de brief opnieuw, waarna ze hem opvouwt. Ze schuift hem in een enveloppe en schrijft ‘3 maart 1885’ in de rechterbovenhoek. Ze staat op en doet de kastdeuren open. Onder de jurken die daar hangen staat een aantal rechthoekige dozen. Geneviève pakt de bovenste. Binnenin bevinden zich een honderdtal enveloppen met daarop rechtsboven een datum, net zoals die in haar hand. Met haar wijsvinger controleert ze de datum van de voorste envelop

HET BAL DER GEKKEN

in de rij – 20 februari 1885 – en plaatst de nieuwe envelop ervoor.

Ze doet het deksel op de doos, zet hem terug op zijn plaats en doet de kastdeuren weer dicht.